

Адвокати, які зараз працюють у центрах з надання безоплатної правової допомоги не відмовляються надавати безоплатну правничу допомогу, навіть з урахуванням того, що виплати гонорарів стали затримуватися через нестабільне фінансування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#n1452>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>
4. НААУ продовжує надавати матеріальну допомогу постраждалим від війни адвокатам. URL: <https://unba.org.ua/news/7410-naau-prodovzhuje-nadavati-material-nu-dopomogu-postrazhdalim-vid-vijni-advokatam.html>

Ключові слова: адвокатура, інститут захисту прав, судова система, правосуддя, воєнний стан.

Key words: advocacy, institute of protection of rights, judicial system, justice, martial law.

ХАНОВА РАЇСА ФЕДОРІВНА

Верховний Суд,

секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів, кандидат юридичних наук

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ПОДАТКОВИХ СПОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У контексті поточної ситуації в Україні потрібно зосередитися на запровадженні перехідного правосуддя та формуванні відповідних правових позицій щодо оподаткування та публічної фінансової політики. Важелем змін на користь позитивного сприйняття суду могло б стати перехідне правосуддя, за умови реального забезпечення балансу інтересів і відновлення порушених, невизнаних чи оскаржуваних прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Для цього потрібно як враховувати особистісні характеристики суддів, так і створити належні умови для їхньої роботи. Йдеться про такі напрямки проведення змін:

– *перезапуск системи правосуддя шляхом структурної модернізації й оптимізації органів судової влади відповідно до європейських стандартів: оптимізація чинної мережі судів, приведення її до нового адміністративно-територіального устрою, зокрема, урахування наслідки бойових дій (для цього потрібно збільшити кількість справ, що*

розглядаються в письмовому провадженні; удосконалити інститут дистанційного судочинства; після вирішення проблем комплектування штату та мережі апеляційних судів запровадити нові види спеціалізації; відновлення діяльності Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; проведення всебічного аудиту системи з метою усунення дублювання функцій, забезпечення процедур ефективного використання ресурсів (оптимізація функцій органів судової влади); перегляд інституту повідомлення судді про втручання в його діяльність; залучення до здійснення правосуддя суддів із відставки, можливість припинення відставки судді до винесення вироку або позбавлення довічного утримання за вчинення дій, не сумісних зі статусом судді, після виходу у відставку;

– *подолання кадрової кризи у судовій системі України*: оптимізація процедури добору / конкурсу суддів (процедура не має перевищувати чотири місяці); забезпечити призначення нових суддів, а також переведення суддів першочергово до найбільш завантажених судів (максимально використати наявний ресурс суддів), якнайшвидше заповнити вивільнені штатні посади, шляхом призначення нових суддів або переведення суддів з менш завантажених судів; надати досвідченим суддям переважне право кар'єрного зростання та горизонтального просування по службі (ротації); конкурсні процедури для суддів і кандидатів на посаду судді на зайняття вакантних посад у місцеві суди проводити окремо, а для конкурсних процедур в апеляційні, спеціалізовані суди та у Верховний суд у загальній кількості вакантних посад запровадити квоту для представників інших юридичних професій на рівні 10-30%; підвищити оплату праці працівників апаратів судів, запровадити нормативи кадрового забезпечення (співвідношення кількості працівників апарату до кількості суддів);

– *відновлення зруйнованих чи пошкоджених приміщень органів судової влади, розкрадених чи пошкоджених матеріально-технічних ресурсів відповідно до європейських стандартів, з урахуванням потреб архітектурної доступності*: удосконалення процедури відрядження суддів, зміни підсудності, відновлення підсудності; узагальнення масштабів збитків, розрахунок необхідних матеріальних ресурсів для відновлення пошкодженого майна, з урахуванням прогнозованої мапи судів; оцінення розміру збитків та матеріальної шкоди, завданих органам правосуддя; на основі узагальнених даних про спричинені збитки, формування фінансових показників, виділення додаткових бюджетних асигнувань, розрахунок і подальше залучення коштів та інвестицій; відновлення пошкоджених будівель / приміщень судів та відбудова нових на місці зруйнованих будівель апеляційних та місцевих судів з метою належного здійснення правосуддя;

– *забезпечення достатнього рівня фінансування судової системи, зокрема, оновлення ставок і оптимізації порядку справляння судового збору*: забезпечити належний рівень фінансування судової гілки влади; удосконалити систему оцінки фінансових потреб судової гілки влади; ліквідувати суди у віддалених містах, які недоцільно матеріально

забезпечувати та організувати у приміщеннях сільських, селищних та міських рад зали для проведення дистанційного розгляду судових справ за допомогою електронних засобів зв'язку; створити належні матеріально-технічні і господарсько-побутові умови для виконання судьями своїх повноважень, як-от: облаштування підсистеми Кабінет судді та уможливлення розгляду справ суддею безпосередньо в ньому, збільшення кількості залів судових засідань, оснащених технічними засобами для проведення дистанційного судового розгляду за допомогою засобів електронного зв'язку; оптимізувати судові витрати та процедури їх адміністрування з метою збільшення надходжень від судового збору та заохотити до використання позасудових способів врегулювання спору;

– *розвиток електронного судочинства, цифровізація судового процесу*: унормування порядку запровадження особливого режиму роботи суду в умовах воєнного, надзвичайного стану або особливого періоду (зокрема, про розгляд справи в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду), що сприятиме реалізації процесуальних прав та захисту законних інтересів осіб, місцезнаходженням / місцеперебуванням яких є місцевість, де ведуться активні бойові дії; усунення ризиків потрапляння інформації з обмеженим доступом чи іншої суспільно важливої інформації до окупаційних адміністрацій; дотримання режиму безпечного збереження інформації на електронних і фізичних носіях; введення до повної експлуатації всіх модулів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи; розвиток електронного судочинства з урахуванням кращих іноземних практик (зокрема, синхронізації системи національного е-суду з The European e-Justice Portal; вирішення спорів в режимі онлайн; застосування технологій аналізу «big data» як рекомендації під час підготування судових рішень, єдиного формату наборів відкритих даних для здійснення правосуддя, який узгоджується з потребами учасників ринку, систематичного оприлюднення наборів відкритих даних щодо здійснення правосуддя на Порталі відкритих даних); опрацювання питання щодо можливості застосування штучного інтелекту у судочинстві (для вирішення малозначних справ, здійснення синхронного перекладу судового процесу, аналізу правових позицій, взаємодії з представниками громадянського суспільства); забезпечення безбар'єрності судового процесу, необхідність законодавчо врегулювати процес розширення можливостей дистанційного судочинства;

– *запровадження ефективного інституту притягнення суддів до відповідальності*: створення умов роботи та системи нагляду та контролю, що усуває мотивацію й унеможливає вчинення корупційних правопорушень, а також забезпечує оперативне та справедливе притягнення винуватих до кримінальної відповідальності; проведення прозорого щорічного оцінювання поточних результатів роботи суддів (зокрема, щодо кількості нерозглянутих справ, тривалості вирішення справ, вмотивованості судових рішень, кількості скасованих судових рішень, кількості справ, переданих на розгляд Європейського суду

з прав людини, способу життя, морального образу), що впливатиме на можливість продовжувати здійснення правосуддя та рівень суддівської винагороди; проведення моніторингових досліджень рівня довіри до органів судової влади;

- належне виконання судових рішень, які набрали законної сили: мораторії на виконання, територіальність, доступ до арештованих активів тощо; запровадження гарантій для боржників;

- усунення прогалини у чинному законодавстві: розробка дієвого механізму забезпечення діалогу між Верховним Судом та Європейським судом з прав людини, імплементація Протоколу № 16 до Європейської конвенції з прав людини; механізм фіксації в судовому порядку факту спричинення збитків або шкоди та їх/її розміру, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації; вирішення питання компенсації шкоди (зокрема, під час розгляду справи судом / міжнародним трибуналом).

Необхідно також деталізувати особливий випадок – зміну місцезнаходження судів, які були переміщені чи територіальна підсудність яких була змінена. З огляду на реформування статусу Вищої ради правосуддя наразі ці функції можна віднести до Вищої ради правосуддя, хоча прийнятним вбачається продовжувати практику врегулювання такої процедури Указами Президента України або розпорядженнями Голови Верховного Суду, відповідно. Після повернення тимчасово окупованих територій до складу України потрібно чітко врегулювати, хто та коли повинен здійснити таке переміщення-повернення судів до тих населених пунктів, які наразі перебувають під впливом окупаційних адміністрацій.

Такі суди не повинні нести відповідальність за стан майна, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях з дати захоплення відповідних територій загарбниками до дати повернення таких судів на попереднє місцезнаходження. Після деокупації населеного пункту, у якому знаходився суд до початку тимчасової окупації, голови цих судів протягом двох місяців можуть ухвалити рішення про повернення суду на попереднє місцезнаходження або про продовження його діяльності за місцезнаходженням, встановленим на час тимчасового переміщення, на постійній основі. Після завершення цього строку або ухвалення відповідного рішення такі суди втрачають статус тимчасово переміщених.

Отже, вирішенням проблем організації діяльності органів судової влади в умовах воєнного стану є реалізація програми структурної модернізації органів судової влади, акумулювання ресурсів для перемоги на всіх фронтах і відновлення інфраструктури. Успішному виконанню цієї стратегії сприятиме цифрова трансформація системи правосуддя, повноцінна інтеграція у наднаціональну систему ЄС; перезапуск інституту судового збору, пом'якшення наслідків кризи (підтримка економіки).

Ключові слова: правосуддя, судова реформа, оподаткування, підтримка економіки, цифрова трансформація.

Key words: justice, judicial reform, taxation, economic support, digital transformation.